

Mozaikdarabkák Kisbér város történetéből

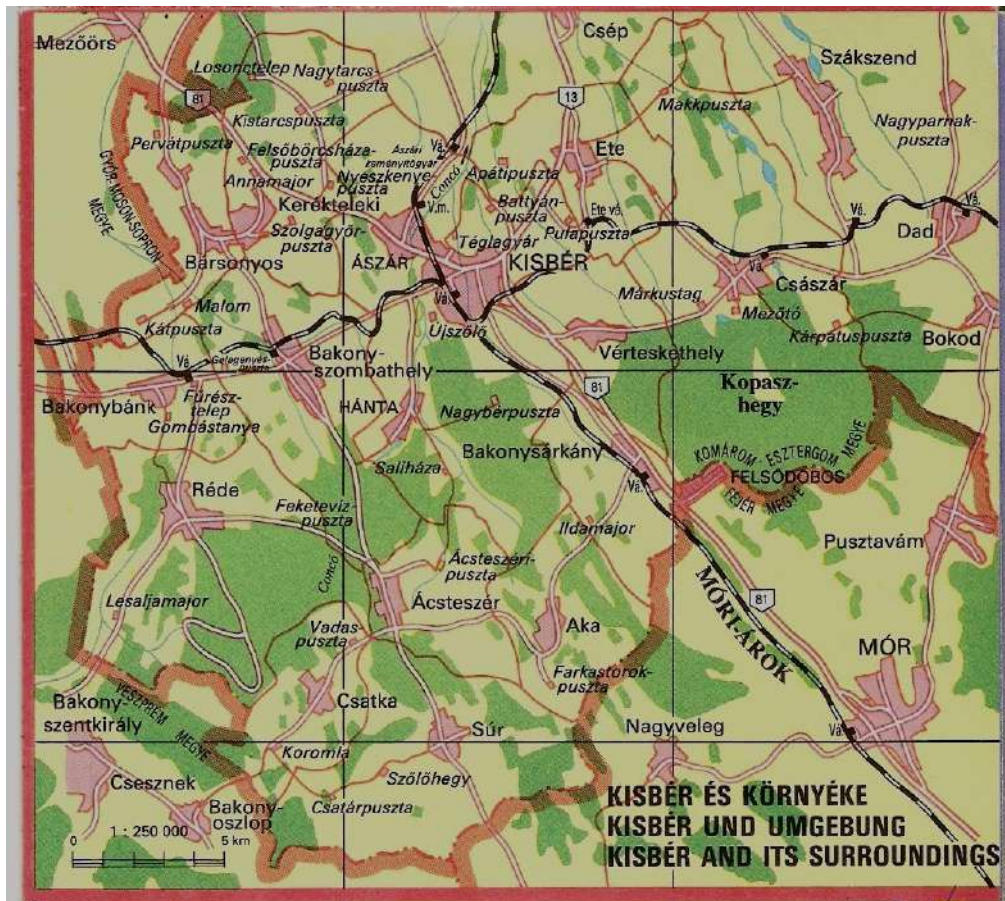
2021

Jelen helytörténeti tanulmányt azért hívtuk életre, hogy mind a városban élők, mind a város iránt érdeklődők betekintést kaphassanak Kisbér életének történeti feldolgozásába. Munkánk elsősorban városunkat, annak honismereti gyarapodását, lakóhelyünk megismerését kívánja szolgálni.

Kisbér egy Komárom-Esztergom megyében található kisváros. Földrajzi elhelyezkedése miatt a „Bakony kapujának” is szoktak nevezni, mert a Bakony és a Vértes hegységeket elválasztó hasadékvölgy, az úgynevezett Móri-árokban fekszik. Kisbér 1986-ban emelkedett városi rangra, területe megközelítőleg 7019 hektár. Itt keresztezik egymást a Győr-Székesfehérvár, Komárom-Veszprém, Tatabánya-Pápa közutak és a Komárom-Székesfehérvár, Tatabánya-Pápa vasútvonalak.

A városi jelkép egy kerekalpú osztott címerpajzs. A pajzsfő zöld mezőjében lévő lovarda a hajdani világhíres lótényésztést, az alsó piros mezőben látható vásári mérleg élénk vásári forgalmat szimbolizálja. A címerpajzs alatt látható szőlőfürtös indák a város határában folyó szőlőtermesztésre, a fordított monogram Kisbér nevének régi írásmódjára (Kis-Bér) utal.

Közlekedés földrajzi helyzeténél fogva Kisbér története rendkívül gazdag. Megfordultak itt az őskori vadászoktól kezdve a honfoglaló magyarságig a pannon-illír-kelta törzseken át, a római légióig sokan. Vágtáztak itt Attila hunjai, Kovrat fia Kuber avar harcosai, Nagy Károly frank vitézei is.

A honfoglalást követően, Kisbér nevét **IV.László király 1277.** évi oklevelében említik első ízben, amikor a három **Bér /Beyr/** falu földjét, amelyen egykor szakács népek és más hercegi udvarnokok éltek, a Szent Mihály Arkangyalról elnevezett **hántai prépostságnak** adományozta. A város történetét ettől az időtől számítjuk. Mai nevének első formája, Kysbeyr 1358-tól ismert.

Az oklevelekben 1358-ban két Bért említenek, **Kisbért** (Kysbeyr) és **Nagybért** (Beyr Nog). Egyházi birtokok maradtak a török háborúig. A tatárjárás után pusztán maradt birtokokból világi főurak jelentős adományokban részesültek. Birtokaik központjában kővárakat építettek, s ezek uralkodta a környező jobbágyfalvak felett. E vidéken a tatároktól elpusztított lakatlan birtokokból a Csák nemzetség építette ki: a **gesztesi, csókakői** és a **cseszneki** váruradalmakat. Később ezeket a Rozgonyi, a Garai családok szerezték meg, majd az Enyingi Török és a Nádasdy család birtokába kerültek. Veszprém megye – amelyhez Kisbér és vidéke települései – tartoztak a 15. század végére virágzó képet mutat. Területén több vár, város, mezőváros, több száz falú település található. A virágzó településeket az **1529-ben** Bécs ellen vonuló **török sereg** elpusztította, de falvaink lakosai hamarosan visszatértek és újra építették hajlékaikat. A 16. század közepén folyó felszabadító harcok sikertelenséggel zárultak, ezért az 1568-ban megkötött drinápolyi békében az addig kialakult hatalmi viszonyokat erősítették meg. Ez egyet jelentett azzal, hogy a két ellenséges végvár vonal közötti terület, a **hódoltság peremvidéke** – amelyen Kisbér és a környékbeli falvak feküdtek – szabad prédává váltak. Székesfehérvárból a török csapatok bármikor akadály nélkül kijuthattak a Kisalföldre és Győrig végig pusztíthattak e vidéket. Környékünkön csak a Bakony és a Sukoró környékén maradt meg a falvak. A pusztulás általános volt. A lakosságot legyilkolták, vagy rabságba hurcolták és az egész vidéket többször felperzselték. Ettől az időtől Komárom-és Győr megyék Dunától délre eső járásait **„győri pusztai”** járásnak nevezték.

A város történelmének első fejezete a török háborúkkal zárult le, amelynek során a települést többször felégették, ezért lakói elmenekültek. Ezután egészen a 17. század elejéig csak kies lakatlan puszták voltak.

A lakatlan birtokot Enyingi Török Istvántól **1618-körül balogfalvai Siei János** a győri vár lovashadnagya vásárolta meg, és telepítette be jobbágyokkal. A birtok 1641-ben újra egyházi tulajdonba került, és jövedelme a győri papnevelő intézet fenntartását szolgálta.

A Rákóczi szabadságharc alatt 1706. december 23.-án és 24.-én Kisbér határában jelentős ütközet zajlott, ennek során a lesben álló Vak Bottyán csapatai: „ötszáz egynehány rácot” vágtak le.

1750-ben Mária Terézia hozzájárulásával Kisbért, Nagybért, Hántát a környező pusztákkal együtt Ferenc császár kincstárnoka, báró **Toussaint József** vásárolta meg. A vásárlással kialakult nagybirtok központja Kisbér lett. A város ekkor kezdett kiemelkedni a környező települések közül, és vált fokozatosan a kistrégió központjává.

A bárótól a birtokot **1755**-ben **Bélai Horváth József** vásárolta meg, akitől kölcsöntartozása fejében **1760**-ban a németújvári **gróf Batthyány-Strattmann** család tulajdonába került. A tulajdonban bekövetkezett változás Kisbér fejlődése szempontjából döntő jelentőségű volt, ugyanis a mérhetetlen Batthyány vagyon biztosította a település dinamikus fejlődését. Részben ennek köszönhető, hogy a település 1797-ben mezővárosi rangot és vásártartási jogot nyert.

Batthyány Antal József 1828-ban bekövetkezett halála után fiai, Gusztáv és Kázmér örökölték birtokait. Kezdetben a testvérek együtt gazdálkodtak, majd Kázmér nagykorúvá válása után megosztottak a birtokokon. Kázméré lett többek között Kisbér.

Gusztáv Angliában ismerkedett meg az angol telivér lófajtával, amelynek tenyésztése és versenyztetése szenvedélye lett. Az ő nevéhez fűződik az angol telivér tenyésztésének meghonosítása Kisbéren. Kázmér szenvedélye a falkavadászat volt.

Az 1848-1849-es magyar szabadságharc a hősi ellenállás ellenére elbukott és az ellenség szembefordult a forradalom vezetőivel. Batthyány Kázmér, nejevel együtt Kossuthtal tartott az emigrációba. Távollétében a haditörvényszék halálra és teljes vagyonelkobzásra ítélte.

Ezzel a nemzet részére gyászos és fájdalmas történelmi változással nyílt meg a lehetőség a kiséri ménes megalapítására, s vele Kisbéren még jobban a környezetéből való kiemelkedésre olyannyira, hogy az rövid évtized után világhírességig, általános ismeretségig vezetett. Visszatekintve kétségtelennek látszik, hogy Kisbér teljes –korábbi és későbbi – történetének a ménes alapítás legjelentősebb eseményévé vált.

1873-ban egy pej méncsikó látott napvilágot városunkban, akit tenyésztője, Baltazzi Sándor „Kisbér”-nek nevezett el. Kisbért idomításra Angliába küldte a magántenyésztő és hamarosan benevezte az Epsom Derby-re és a francia Grand Prix-re. A hároméves Kisbér a derbyben, tizenöt mezőnyből könnyű győztesként ért célba. Győzelme világra szóló szenzáció volt.

1874-ben a verhetetlen Kincsem született a ménésben. A csodakanca 54 alkalommal állt rajthoz és soha nem győzték le. Ezt az eredményt a világon azóta sem tudta egyetlen telivér megismételni.

Forrás:

- Hegedüs Pál: Örökségünk – Kisbér történeti emlékei Kisbér, 2001